

Adam RYBKA
Politechnika Rzeszowska

PODSTAWY PRAWNE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POLSCE. KONTEKST HISTORYCZNY I EUROPEJSKI

Zasadniczym tematem artykułu są podstawy prawne planowania przestrzennego. Omówiona została geneza, istota i źródła planowania przestrzennego we Francji, w Niemczech oraz w Polsce. Przedstawione zostały niektóre ustawy i akty prawne, na mocy których kształtował się system planowania przestrzennego w poszczególnych krajach.

Wstęp

Planowanie przestrzenne jest uniwersalnym i znaczącym rodzajem planowania w warunkach współczesnego państwa. Spełnia rolę podstawowej prawnej formy określenia działań zamierzonych przez władze publiczne. Szczegółne znaczenie planowanie odgrywa w polskich warunkach zmian ustrojowych, w których zrezygnowano praktycznie z planowania gospodarczego, zwanego wcześniej społeczno-gospodarczym.

W krajach gospodarki rynkowej podstawą planowania jest potrzeba zapobiegania sytuacjom kryzysowym. W istocie chodzi o planowanie zamierzeń gospodarczych i społecznych, pozbawionych cech dyrektywności i zachowanie dyscypliny realizacyjnej. Tak rozumiane planowanie nie stanowi zagrożenia dla gospodarki rynkowej. Planowanie powinno być cechą działań wszystkich władz publicznych i ustalać przesłanki dla przyszłych decyzji. W warunkach polskich wobec możliwych programów gospodarczych, pozostających w dyspozycji samorządu, rolę tę pełnią plany zagospodarowania przestrzennego. Stąd podwójna rola i znaczenie planowania przestrzennego w polskim samorządzie terytorialnym.

Trzeba stwierdzić, że w przypadku innych państw gospodarki rynkowej plan zagospodarowania przestrzennego jest również instrumentem planowania gospodarczego, planowanie przestrzenne zaś zajmuje centralne miejsce w systemie zadań samorządu terytorialnego.

Istotne znaczenie w sferze zagospodarowania przestrzennego Polski międzywojennej miały przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 16

lutego 1928 r. O prawie budowlanym i zabudowie osiedli. Podstawy prawne współczesnego systemu planowania przestrzennego zostały ukształtowane Ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r. Zadaniem ustawy jest dostosowanie planowania przestrzennego do wymagań gospodarki rynkowej i rozwiązań powszechnie przyjętych w Europie wraz z konsekwencjami tego stanu rzeczy: respektowaniem zasady ochrony własności, równym traktowaniem różnych form własności, a także oddzieleniem prawa własności od prawa zabudowy i poddaniem tego ostatniego istotnym ograniczeniom w ramach obowiązujących ustaw.

Zadania współczesnego samorządu terytorialnego są wynikiem długotrwałej ewolucji. Zakres działań samorządu w ubiegłym wieku był poważnie ograniczony. Ograniczenia te wynikały z miejsca i roli samorządu terytorialnego w ówczesnym państwie. Zmiana sposobu rozumienia miejsca, jakie samorząd zajmuje w strukturze społecznej współczesnego państwa, spowodowała przesunięcie punktu ciężkości rozważań na temat planowania przestrzennego w działalności samorządu terytorialnego. Kwestię podstawową stanowią zagadnienia związane ze stworzeniem mechanizmów zapewniających wpływ na planowe gospodarowanie przestrzenią. Wpływ ten jest realizowany w formie udziału gmin w tworzeniu planów zagospodarowania przestrzennego wyższego szczebla oraz tworzeniu podstawowych planów zabudowy.

Udział gmin w planowaniu przestrzennym sprowadza się przede wszystkim do planowania lokalnego. Kompetencja gmin w zakresie tego rodzaju planowania nie jest kwestionowana. Planowanie gminy jest częścią szerszego systemu planowania przestrzennego, obejmującego planowanie krajowe, regionalne i gminne. Gminy muszą uwzględniać coraz bardziej skonkretyzowane postanowienia planów wyższego szczebla, często ingerujące w ich zamierzenia przestrzenne. W szczególności chodzi tu o planowanie regionalne, będące planowaniem państwowym i zawierające wytyczne odnoszące się do warunków pracy i życia w poszczególnych gminach.

Ustrój samorządu terytorialnego opiera się na trzech poziomach władzy, na których samodzielne podmioty prawa publicznego, tj. gminy, powiaty i województwa, zajmują się sprawami publicznymi. W kompetencji gminy pozostają zadania o charakterze podstawowym. Powiat ma pełnić rolę uzupełniającą w zakresie tych zadań publicznych, które przekraczają możliwość gminy. Natomiast istotą województwa jest realizacja interesu państwa z uwzględnieniem regionalnych uwarunkowań.

1. Geneza i istota planowania przestrzennego

1.1. Geneza planowania przestrzennego

Początków planowania przestrzennego można szukać w odległej przeszłości. Dowody dotyczące pewnych form planowanego gospodarowania przestrze-

nią w Europie odnajdujemy we wczesnym średniowieczu. Osadnictwo rolnicze to tylko jeden z przykładów tendencji do korzystania z przestrzeni w sposób racjonalny. Rozwój rzemiosła i handlu przyczyniły się do powstawania większych skupisk ludzkich. W Polsce grody pojawiły się już w wieku X-XI, w ówczesnej zachodniej Europie nieco wcześniej. Pojawienie się miast spowodowało, że planowanie przestrzenne przestało być sprawą prywatną. Szczególne zasługi w tym zakresie wnoszą rozwiązania planistyczne zapoczątkowane we Francji.

Początków francuskiego planowania przestrzennego doszukiwać się można w średniowieczu. Prawo regulujące tzw. plany linii zabudowy pochodzi z 1607 r. W roku 1808 wydano przepisy regulujące zabudowę otoczenia cmentarzy, a rok 1902 przyniósł podstawę prawną do wydawania przepisów sanitarnych dla miast, przewidujących m.in. możliwość ustanawiania obowiązku użytkowania pozwoleń budowlanych i sprawdzania zgodności wykonywanych budów z tymi przepisami.

Przepisy dotyczące zasad zabudowy miast zawierał też Kodeks Napoleoński, a pierwszym prawem o zasadach rozwoju miasta był dekret z 1852 r., dotyczący linii zabudowy i wznoszenia budowli w Paryżu. W roku 1887 weszła w życie Ustawa o ochronie zabytków architektury.

Zniszczenia po pierwszej wojnie światowej przyczyniły się do zastosowania we Francji instytucji uproszczonego planu zagospodarowania przestrzennego, pozwalającego na planowanie całości zagadnień zagospodarowania i rozwoju miast (ustawa z 14 marca 1919 r. zniesiona ustawą z 14 lipca 1924 r.). W latach 1884-1919 wydano wiele dekretów zobowiązujących do opracowania planów zaopatrzenia miast w wodę, schematów sieci komunikacji wewnętrznej i terenów otwartych. Kierując się tymi doświadczeniami, do 1939 r. 14 francuskich miast sporządziło uproszczone plany zagospodarowania przestrzennego¹.

Na mocy przepisów ustawy z 15 czerwca 1943 r., niezależnie od uporządkowania regulacji, przepisami budowlanymi objęto wszystkie obszary zurbanizowane, wprowadzając jednocześnie instytucję pozwolenia budowlanego w dzisiejszym rozumieniu. Przepisy tej ustawy wprowadziły ponadto plany regionalne. Rozpoczął się proces kształtowania współczesnego systemu planowania przestrzennego we Francji.

Współczesny system planowania przestrzennego w Niemczech ukształtował się w minionym stuleciu. Jest on wynikiem rozwoju przemysłowego, którego intensyfikacja zaczęła się na obszarach zurbanizowanych po pierwszej wojnie światowej. Niezależnie od planowania miejscowego rodziła się wówczas potrzeba planowania przestrzennego w szerszej skali: obszaru przemysłowego, wielkiego miasta i jego okolic. Koncentracja ludności na tych terenach prowadziła do zacierania się granic osiedli i braku możliwości zamknięcia planowania przestrzennego w granicach jednej gminy. Powstawały związki gmin dla celów planistycznych. Po roku 1933 podjęto próbę stworzenia centralnie sterowanego

---

¹ K. Strzyczkowski: *Podstawowe problemy prawne planowania*. Warszawa 1990, s. 12.

systemu zagospodarowania przestrzennego całych Niemiec, wyrażającego się utworzeniem organów i wspólnot planowania krajów, podległych Urzędowi Rzeszy Zagospodarowania Przestrzennego. W zakresie działania systemu planowania pozostały sprawy autostrad, lotnisk i urzędów wojskowych.

Po roku 1945 nastąpił okres kształtowania współczesnego systemu planowania przestrzennego Niemiec. W wyniku zawartego w 1957 r. porozumienia między krajami związkowymi i Federacją poszczególne kraje zobowiązały się do uruchomienia środków prawnych i organizacyjnych sprzyjających ogólnopństwowemu zagospodarowaniu przestrzennemu. W latach sześćdziesiątych powstały systemy planistyczne poszczególnych krajów związkowych i kształtował się system planistyczny Republiki Federalnej Niemiec.

W roku 1965 uchwalona została pierwsza federalna Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, a w roku 1975 federalny program zagospodarowania przestrzennego, kształtując w ten sposób współczesny system planowania przestrzennego Niemiec².

Planowanie przestrzenne w Holandii rozwinęło się w związku z publiczną gospodarką mieszkaniową, a jego pierwsze podstawy prawne tworzyły przepisy Ustawy o mieszkalnictwie z 1901 r. Ustawa z 1962 r. została znowelizowana w 1985 r. i wraz z dekretem z 1985 r., dotyczącym tej samej materii, stworzyła podstawy systemu planowania przestrzennego Holandii.

1.2. Planowanie przestrzenne w Polsce

Ważne znaczenie w sferze zagospodarowania przestrzennego Polski międzywojennej miały przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 16 lutego 1928 r. O prawie budowlanym i zabudowie osiedli. Przepisy te określają obowiązek opracowywania ogólnych i szczegółowych planów zabudowy miast i osiedli oraz regionalnych planów zabudowy.

Rozporządzenia obejmowały normy z zakresu planowania przestrzennego, budowy oraz przebudowy działek zabudowanych wadliwie. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 1928 r. było nie tylko prawem budowlanym, ale prawem o planowaniu przestrzennym. Przypomnijmy także za Markiem Szewczykiem³ dekret Naczelnika Państwa z 7 lutego 1919 r. i jego rolę w kształtowaniu i konstruowaniu przepisów regulujących kwestie wyłączeń na użytek budowy infrastruktury transportowej i wszelkich urządzeń infrastruktury publicznej, co miało istotne znaczenie w oddziaływaniu na rozwój przestrzenny. Należy również zwrócić uwagę na fundamentalne znaczenie ustawy z 14 lipca 1936 roku, nowelizującej wspomniane rozporządzenie Prezydenta RP z 1928 r. Profesor Szewczyk napisał, że:

---

² Z. Niewiadomski: *Samorząd terytorialny w Europie Zachodniej*. Warszawa 1990, s. 23.

³ Por.: M. Szewczyk: *Geneza i rozwój regulacji prawnych*, cz. I [w:] Z. Leoński, M. Szewczyk: *Zasady prawa budowlanego i zagospodarowania przestrzennego*. Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Poznań 2002.

„Sens tej zmiany upatrywano przede wszystkim w stworzeniu ustawowych podstaw do rozszerzenia zakresu planowania przestrzennego. Wspomniana ustawa przewidywała uchwalenie planów zabudowania nie tylko dla poszczególnych miejscowości, lecz także dla ówczesnych województw.”⁴ Tym samym, stworzono wówczas podstawy prawne planowania regionalnego w Polsce. Na fakt ten zwraca uwagę również profesor Aleksander Böhm⁵, który na tym tle omawia również najważniejsze osiągnięcia polskiego planowania przestrzennego w tym okresie. Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 29 kwietnia 1938 r. o przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej, przeciwgazowej, w dziedzinie regulacji i zabudowy osiedli oraz budownictwa publicznego i prywatnego, również rozporządzenia Rady Ministrów z 24 marca 1939 r. O przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, w dziedzinie budownictwa przemysłowego, doszło do konkretyzacji ogólnych regulacji przepisów rozporządzenia Prezydenta z 1928 r. Przy budowie nowych osiedli przepisy te pozwalały przeznaczyć na cele budowlane łącznie z arteriami komunikacyjnymi nie więcej niż 60% obszaru nowo powstającego osiedla. Pozostały obszar miał być rezerwowany na zielen miejską i urządzenia publiczne.

Postępowanie przy sporządzaniu planów zabudowy było jawne. Organ sporządzający plan (zarząd miejski dla miast lub wydział powiatowy dla innych osiedli) ogłaszał o przystąpieniu do sporządzenia planu, podając miejsce i termin wyłożenia projektu planu oraz termin, w którym można było składać wnioski. Plany były uchwalane przez rady miejskie, a dla osiedli, które nie są miastami – przez rady powiatowe, po czym po raz drugi wykładano plany do publicznego wglądu. Zarzuty były rozpatrywane przez organ, który plan uchwalił, a zarzuty nieuwzględnione przez organ nadzoru (ministra lub wojewodę), który jednocześnie zatwierdzał plan lub żądał wprowadzenia zmian.

Jeżeli na obszarze objętym planem mieściły się obiekty o znaczeniu państwowym lub będące własnością państwa, zastrzeżenia odpowiednich władz były dla organu sporządzającego plan wiążące. Organ ten mógł się jednak odwołać od zastrzeżeń organów państwowych do władz wyższych. Osoby zainteresowane miały zapewniony udział w postępowaniu przez zgłaszanie wniosków i zarzutów. Niezależnie od tego właściciele terenów mieli prawo żądania od gminy odszkodowania, jeżeli wskutek zakazu budowy wynikającego z planu zabudowy ponieśli szkody.

Plan zabudowy był aktem prawnym obowiązującym także właścicieli i użytkowników terenu oraz władze budowlane wykonujące nadzór budowlany.

Prawo budowlane zakazywało wznoszenia nowych budynków, a także powiększania i przebudowy istniejących na terenach przeznaczonych przez plan

---

⁴ op.cit. s. 26.

⁵ A. Böhm: *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*. Politechnika Krakowska, Kraków 2006; zwłaszcza: rozdział 6. Ewolucja planowania przestrzennego w Polsce przedwojennej i powojennej; 6.1. Planowanie regionalne i krajowe w II Rzeczypospolitej.

zabudowy pod arterie komunikacyjne, urządzenia przydatności publicznej bądź pod uprawę polną i leśną.

Plan zabudowy był aktem prawnym, który wyznaczał ramy działania budownictwu prywatnemu i publicznemu, porządkował inicjatywę w zakresie inwestycji budowlanych, wskazywał kierunki rozwoju miasta, a przez to stanowił wygodne ramy, w których działał mechanizm gospodarczy⁶.

Plany zabudowy dotyczyły początkowo tylko zabudowy miast i osiedli. Planowanie rozwoju wielkich miast zmusiło do wyjścia z planami poza granice miasta. W roku 1936 została wydana nowelizacja prawa budowlanego, która stworzyła podstawę prawną sporządzania regionalnych planów zabudowy.

1.3. Źródło planowania przestrzennego

Zmiana ustroju państwowego spowodowała odejście od gospodarki planowanej centralnie i scentralizowanego planowania przestrzennego. W miejsce jednolitej państwowej struktury podmiotów planistycznych pojawiają się organy państwowe, odpowiedzialne za kształtowanie polityki przestrzennej państwa, jak również organy samorządu terytorialnego właściwe w sprawach ustalania przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu.

Struktura planowania przestrzennego sprawiła, że stary system prawny planowania przestał pasować do nowych potrzeb. Nastawiony na centralnie kierowaną gospodarkę planową, pozostał w konflikcie z gospodarką rynkową. Pod presją zmian prawnych projekt nowej ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym czekał na uchwalenie kilka lat. Na tak późne uchwalanie pozostawały spory wokół koncepcji systemu planowania przestrzennego na nowych warunkach. Brały się one z przyczyn obiektywnych: braku rozstrzygnięć koniecznych do budowy racjonalnego modelu planowania przestrzennego, np. kształtu struktury terytorialnej kraju czy podziału zadań i kompetencji między państwo i samorząd terytorialny, równocześnie ze słabej znajomości rozwiązań planistycznych stosowanych w gospodarce rynkowej. W efekcie zmagania innych tendencji 7 lipca 1994 r. doszło do uchwalenia Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym⁷.

Odwołując się do Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, każdy ma prawo do zagospodarowania terenu, do którego posiada tytuł prawny, oraz do ochrony własnego interesu prawnego przy zagospodarowaniu terenów należących do innych osób lub jednostek organizacyjnych. Wyrazem respektowania praw obywatelskich i prawa własności jest w szczególności art. 36 ustawy,

---

⁶ W. Brzeziński: *Polskie prawo budowlane*. Warszawa 1995 oraz G. Szpor: *Informacja o zagospodarowaniu przestrzennym. Zagadnienia administracyjno-prawne*, Katowice 1999, s. 8.

⁷ Por. Tekst jedn. Dz. U. 1999 r. Nr 15, poz. 139 z późn. zm. Rozwiązania ustawy nawiązywały do wcześniej formułowanych propozycji, zob. m.in.: A. Kowalewski: *Nowy paradygmat planowania przestrzennego*. Samorząd Terytorialny 1991, nr 4 oraz L. Wojtasiewicz: *Planowanie w gospodarce terytorialnej*, Samorząd Terytorialny 1991, s. 9.

umożliwiający dochodzenie roszczeń za szkody poniesione w związku z uchwaleniem planu miejscowego.

W nowym systemie planowania przestrzennego nastąpiła decentralizacja zadań z zakresu planowania przestrzennego. Ukształtowała się samodzielność planistyczna gminy. Ustalanie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu zaliczono do jej zadań własnych. Administracji rządowej pozostawiono kształtowanie polityki przestrzennej państwa, a także koordynację programów realizacji celów publicznych o znaczeniu ponadlokalnym. W administracji publicznej doszło do podziału zadań, w którym gmina stała się podstawą systemu organizacyjnego planowania przestrzennego. To ona stała się bezpośrednim dysponentem przestrzeni, ograniczonym w swych działaniach tylko przez przepisy ustaw, w tym dyspozycję art. 1 Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, zobowiązującą do przyjęcia zrównoważonego rozwoju jako podstawy działań planistycznych.

Planowanie stało się elastycznym instrumentem tworzenia rozwoju przestrzennego. Regułą stało się, że gmina mogła, ale nie musiała uchwalić miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Mogła plan taki sporządzić tylko dla części swojego obszaru. Akty planowania na szczeblu regionalnym (wojewódzkim) oraz krajowym nie miały mocy powszechnie obowiązującej. Zawierały ustalenia oraz oferty kierowane do gmin i w trybie negocjacji podejmowane, a następnie wprowadzane do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Mechanizm realizacji celów publicznych o znaczeniu ponadlokalnym zmienił się zatem zupełnie. U jego podstaw leżała zasada negocjacji, a nie oddziaływania dyrektywnego.

Przekształcenia te spowodowały, że w procesie planowania przestrzennego zaczęli funkcjonować obok siebie równorzędni partnerzy: państwo, gmina i obywatel, z kolei planowanie stało się przede wszystkim ciągiem negocjacji i konsultacji, a nie wyłącznie dyrektywnym dysponowaniem przestrzenią.

Sumując, polski system prawny planowania przestrzennego ma bogate tradycje. Podstawy systemu tworzyło rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 16 lutego 1928 r. O prawie budowlanym i zabudowie osiedli.

Rozporządzenie Prezydenta, konkretyzowane rozporządzeniami Rady Ministrów z drugiej połowy lat trzydziestych, stworzyło zwarty system podstaw prawnych planowania przestrzennego. Wybuch II wojny światowej uniemożliwił aplikację wypracowanych rozwiązań.

W czasach PRL rozwiązania te odrzucono (dekret z 1946 r.), by później czerpać z nich korzyści w sposób ograniczony (ustawy z lat 1961 i 1984). Dopiero przełom ustrojowy lat 1989-1990 nawiązał do rozwiązań II Rzeczypospolitej. Nowa Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. wracała do wielu instytucji planistycznych okresu międzywojennego.

2. Podsumowanie i wnioski

Ustanawiając i wprowadzając zatem nowe rozwiązania prawne dotyczące gospodarowania przestrzenią, sięgać trzeba nie tylko do systemów prawnych państw obcych, ale z równą uwagą studiować własne rozwiązania prawne. Rozwiązania prawne z czasów II Rzeczypospolitej były w wielu kwestiach oryginalne, ciekawe i znacznie mniej straciły na aktualności, niż mogłoby się wydawać. Z kolei na normy prawne z czasów PRL trzeba patrzeć przez pryzmat rozbieżności między normą prawną a praktyką jej realizacji. Oznacza to, że część regulacji prawnych w przeciwieństwie do form i metod ich realizacji zasługuje również na uwagę przy konstruowaniu nowego systemu prawnego gospodarki przestrzennej, przy czym nie sposób jest pominąć rozwiązań wprowadzonych (Ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r., sytuując nowy system gospodarowania przestrzenią, dostosowany do wymogów gospodarki rynkowej).

Bibliografia

1. Böhm A.: *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*. Politechnika Krakowska, Kraków 2006.
2. Brzeziński W.: *Plan zagospodarowania przestrzennego. Studium z zakresu nauki administracji i prawa*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1961.
3. Brzeziński W.: *Polskie prawo budowlane*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1995.
4. Ciesielska M.: *Polityka prawna planowania przestrzennego*. PWSZ w Przemyśle, Przemyśl 2005.
5. Kisiel W.: *Ustrój samorządu terytorialnego w Polsce*. Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2003.
6. Leoński Z., Szewczyk M.: *Podstawowe instytucje planowania przestrzennego i prawa budowlanego*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1997.
7. Niewiadomski Z.: *Samorząd terytorialny w Europie Zachodniej*. Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa 1990.
8. Niewiadomski Z.: *Nowe prawo o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*. 2003.
9. Ofiarski Z., Mokrzyć M., Rutkowski B.: *Reforma Samorządu terytorialnego. Zagadnienia administracyjno prawne*. Wydawnictwo Zachodnie Centrum Organizacji, Szczecin-Zielona Góra 2002.
10. Strzyczkowski K.: *Podstawowe problemy prawne planowania*. Warszawa 1990.
11. Szewczyk M.: *Geneza i rozwój regulacji prawnych*. Cz. I. [w:] Z. Leoński, M. Szewczyk: *Zasady prawa budowlanego i zagospodarowania przestrzennego*. Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Poznań 2002.
12. Szpor G.: *Informacja o zagospodarowaniu przestrzennym. Zagadnienia administracyjne*, Katowice 1999.
13. Tarno J.P., Byjock K., Sulimierski J.: *Samorząd terytorialny w Polsce*. Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2002.

S u m m a r y

Złożono w Oficynie Wydawniczej w czerwcu 2009 r.